

Vasilescu, Emil. *BiblioPolis*, nr. 1 / 2004 : [rev. de biblioteconomie editată de BM „B.P. Hasdeu” din Chișinău] // Biblioteca. – 2004. – Nr 5. – P. 157.

Vasilescu, Emil. *BiblioPolis*, nr. 1 / 2006 : [prez. rev.] // Biblioteca. – 2006. – Nr 5. – P. 159.

Preluat din *BiblioPolis*, Ediție specială Bibliografie (2002-2012)

LUMILE PARALELE ALE MEMORIEI ISTORICE

Miroslava METLEAEVA (LUCHIANCIKOVA),
doctor în filologie, IFR al MECC RM

Rezumat. *Legăturile dintre memoria socială și istorică și mass-media, începând cu vremurile noi și până în zilele noastre, reprezintă multe relații multilaterale, oferind posibilitatea de a face un portret specific al epocii și al persoanelor care o reprezintă. Analiza comparativ-istorică a evenimentelor înregistrate în mass-media unei anumite perioade oferă oportunitatea de a identifica cu certitudine adevărata stare a lucrurilor, nu întotdeauna acceptabilă și convenabilă. Analiza uneia dintre cele mai influente surse mass-media și anume a ziarului de limbă rusă „Cuvântul Basarabiei” («Бессарабское слово»), care apărea zilnic la Chișinău în perioada interbelică, în anii 1921-1938, și reprezenta o panoramă largă și tridimensională a vieții din Basarabia aceluși timp, integrării populației alolingve, contrastează puternic cu datele oficiale nu numai ale surselor sovietice, ci și cu diferite studii publicate după 2000. E necesar ca analiza științifică a presei interbelice să fie efectuată pe principii noi și într-o formă cât mai desfășurată, fapt care ar permite spulberarea ideilor preconcepționate despre istoria Basarabiei.*

Cuvinte-cheie (5): *perioada interbelică, ziarul „Cuvântul Basarabiei” («Бессарабское слово»), integrare, influență lingvistică, fixare a memoriei.*

Abstract. *Connections between social and historical memory and mass media allow us to create a specific portrait of the époque. In the article the author analyzes texts from one of the most popular newspapers - Bessar-*

abskoye slovo (Bessarabian word), which was coming off the press in the interwar period (1921-1938) in Bessarabia. The results of her research distinctively contrast to official Soviet point of view and different studies after 2000 on this matter. Bessarabskoye slovo (Bessarabian word) didn't have strictly ethnic target group, but was intended for all members of polyethnic population of the given region. The newspaper, describing everyday life of the population, was a means of integration in European space and a carrier of the world culture and scientific progress. The author focuses on linguistic and intercultural mutual impact. The innovative approach gives her an opportunity to destroy stereotype view on Bessarabian history.

Key words: *interwar period, newspapers Bessarabskoye slovo (Bessarabian word), integration, linguistic impact, historical memory*

Cultura fixării memoriei este indisolubil legată de mecanismele de ștergere din ea a unor evenimente și fapte istorico-sociale. În cadrul oricărei civilizații asupra acestui fapt contribuie atât factorii psiho-fizici, personali și interpersonal, cât și anumite condiții socio-istorice.

Legăturile dintre memoria socială și istorică și mass-media, începând cu vremurile noi și până în zilele noastre, reprezintă relații multilaterale, oferind posibilitatea de a face un portret specific al epocii și al persoanelor care o reprezintă. Analiza comparativ-istorică a evenimentelor înregistrate în mass-media unei anumite peri-

oade oferă oportunitatea de a identifica cu certitudine adevărata stare a lucrurilor, nu întotdeauna acceptabilă și convenabilă.

Putem să notăm ca lumile etnice paralele formează și memoria paralelă: adică a), memoria fixată a vieții cotidiene a anumitei perioade istorice și b), memoria interpretată a acestei perioade, memoria intereselor altui timp istoric.

În istoria Basarabiei perioada interbelică (anii 1918-1940) reprezintă, în această ordine de idei, pentru majoritatea populației o pată albă. Acest lucru se referă îndeosebi la dezvoltarea culturală și integrarea populației locale în spațiul românesc-european. Absența îndelungată a accesului la arhive, care ar fi oferit posibilitatea de a aduna informații cu privire la starea reală a lucrurilor în Basarabia în perioada dintre cele două războaie mondiale, a permis diverselor tipuri de mistificări să influențeze conștiința publică și să formeze o imagine inadecvată a acestei perioade istorice.

Analiza uneia dintre cele mai influente surse mass-media și anume a ziarului de limbă rusă „Cuvântul Basarabiei” («Бессарабское слово»), care apărea zilnic la Chișinău, în anii 1921-1938, și reprezenta o panoramă largă și tridimensională a vieții din Basarabia aceluși timp, contrastează puternic cu datele oficiale nu numai ale surselor sovietice, ci și cu diferiții studii publicate după 2000.

Ziarul „Cuvântul Basarabiei” nu servea interese etnice înguste, ci era un ziar de limbă rusă cu drepturi depline pentru întreaga populație a provinciei. În același timp, el a fost un purtător de cuvânt atât al culturii ruse, cât și al realizărilor culturii mondiale și un ghid al inovărilor progresului tehnico-științific din acea perioadă istorică.

De un real interes este și fenomenul interferenței lingvistice și culturale, iar din acest punct de vedere ziarul respectiv constituie o sursă demnă de inspirație

pentru studierea memoriei istorice fixate pe paginile lui în perioada interbelică.

Problema în cauză se află pe agenda de lucru a cercetătorilor din Republica Moldova și, în acest context, sub egida Institutului de relații interetnice al Academiei de Științe a Moldovei a apărut în 2002 cartea *Rușii din Basarabia: experiență de viață în diasporă (1918 – 1940)*, semnată de A. I. Skvorțova. În adnotarea la acest volum se menționează că „lucrarea evidențiază un larg cerc de probleme ce s-au ivit în viața diasporei apărută în Basarabia după unirea ei cu România (...). În baza unor bogate materiale de arhivă din presa basarabeiană, la multe dintre care se apelează pentru prima dată sunt studiate schimbările de atitudine, păreri, dispoziții sufletești și condiții sociale ale rușilor pe măsura adaptării lor la statutul de minoritate națională (marcat de noi), este reprezentată caracteristica demografică, socială și politică a diasporei ruse și studiată lupta pe care populația rusă din ținut, în scopul de a-și păstra limba maternă, tradițiile culturale și valorile spirituale a fost nevoită s-o aibă cu instituțiile și ideologia oficială a statului român” [1, p. 2].

Întrebări și nedumeriri apar însă chiar de la lectura adnotării. Expresia „pe măsura adaptării lor la statutul de minoritate națională” îndeamnă la consultarea datelor statistice incluse chiar în lucrarea respectivă: „Conform recensământului din 1897 cota rușilor în componența populației basarabene era de 8%, iar în 1930 – 12,3% (...)” [1, p.119]. Este clar că nu e vorba de niciun fel de adaptare la un statut de minoritate națională, ci de pierderea statutului de etnie privilegiată în componența populației basarabene și de identificarea ei cu simplul statut de minoritate în raport cu populația băștinașă care constituia în anii 30 ai secolului trecut 56,2%.

Mai pot fi atinse și alte momente din acest mic spațiu al adnotării (unul dintre

ele fiind și cel al ideologiei oficiale, și cel că aproape nimic nu s-a schimbat în viața cotidiană a populației care a fost de fapt salvată de „inovațiile” revoluției socialiste), dar în acest caz ne interesează în special memoria fixată în paginile gazetei „Бессарабское слово”, printre altele ea fiind cel mai puțin citată în lucrarea dnei A. I. Skvorțova. Cartea „Rușii din Basarabia: experiență de viață în diasporă (1918–1940)” a fost aleasă pentru comparație în raport cu materialele din „Бессарабское слово”, deoarece din punctul nostru de vedere în ea e redată într-o măsură mai concentrată și adusă la zi concepția școlii istoriografice sovietice, bazată pe o anumită interpretare nu doar a mărturiilor documentare, dar și a altor surse ale memoriei istorice, printre ele fiind și mijloacele de informare în masă.

Așadar, ce informații aduce cititorului cartea „Rușii din Basarabia: experiență de viață în diasporă (1918 – 1940)”? Să ne referim la domeniul educației: „În urma politicii prohibitive a statului român în 1938 funcționau în Basarabia doar 97 de școli primare și medii private, inclusiv 10 românești, 75 evreiești, 5 germane, 4 poloneze, 1 ucraineană și doar 2 ruse” [1, p. 239]; „(...) accesul copiilor ruși era limitat și din cauza sistemului de bacalaureat” [1, p. 240]. „(...) solicitarea socială a cunoașterii limbii române, dar și alte circumstanțe îi puneau pe părinți în situația de a opta pentru copiii lor în favoarea școlii românești” [1, p. 242]. E destul de curioasă interpretarea faptului că tinerii basarabeni își făceau studiile peste hotare: „Dat fiind faptul că în Basarabia nu erau instituții superioare de învățământ (în afară de două facultăți ale Universității din Iași), iar universitățile românești limitau admiterea reprezentanților minorităților naționale, absolvenții liceelor basarabene **erau nevoiți** (subliniat de noi) să-și continue studiile peste hotare. Tinerii basarabeni

plecau să studieze în Cehoslovacia, Belgia, Elveția, Germania, Franța, Austria” [1, p. 242]. Autorul trece însă cu vederea faptul că aceste școli private activau pe lângă miile de școli de stat și că numărul lor demonstrează interesul fiecărei minorități naționale de a se cultiva și autoinstrui. Dar să apelăm la gazeta „Бессарабское слово”, publicație care apărea cu regularitate, inclusiv și în zilele de odihnă, din 1921 până în 1938, și care avea relații permanente cu cele mai mari agenții telegrafice din lume [2, p.1].

În septembrie 1927 se inserează anunțul: „Gimnaziul francez de băieți „General Berthelot” vă informează că diploma de absolvire a liceelor asigură dreptul de admitere în universități și instituții superioare de profil din alte țări.” Și în continuare, pe aceeași pagină: „Internat francez în cadrul gimnaziului francez. Sunt admiși fete și băieți din diferite instituții de învățământ” [3, p.4].

În iunie 1928 ziarul publică un anunț despre cursuri de limbă română [4, p.3].

La 2 noiembrie 1928 apare un articol de critică a manualelor ale căror autori sunt niște conducători din administrație în domeniul sistemului educativ [5, p.2].

În noiembrie 1934 citim: „În cadrul Camerei Muncii s-au deschis cursuri gratuite de limbă română pentru muncitori, funcționari și meșteșugari, de trei ori pe săptămână, de la 8 până la 10 seara” [6, p.2].

E curioasă remarcă de la finele capitoului cărții *Modificări în sistemul de educație în limba rusă* în care se specifică în mod tendențios că „(...) garanțiile statului român în domeniul educației pentru minoritățile naționale n-au fost îndeplinite” [1, p. 245]. În continuare cititorul cărții află că „Basarabia era o provincie slab dezvoltată și la fel de îndepărtată de centru, atât cât s-a aflat în componența imperiului rus, cât și în cea a României regale. În ambele cazuri viața culturală a provinciei

corespundea întru totul statutului ei de gubernie, ea fiind una provincială și lipsită de personalități marcante care să creeze capodopere în literatură și artă.” (Ca replică, pot fi însă remarcate doar câteva nume de mari creatori, precum ar fi Constantin Stere, Magda Isanos, Alexandru Robot, Vasile Lașcov, Leon Dobronravov-Donici). În continuare autorul insistă: „În Basarabia nu exista un teatru permanent, de unde și lipsa unui spectator pregătit, cu rafinate gusturi și preferințe, lipseau revistele literare, iar ziarele serveau doar pentru satisfacerea primitivelor interese ale unor filistini provinciali” [1, p. 246].

Iată însă ce scria „Бессарабское слово” despre „satisfacerea primitivelor interese ale unor filistini provinciali”:

- 22 septembrie 1927: „Anunț despre admiterea la Școala de muzică din Chișinău” [3, 3] și tot acolo „Studio-ul de balet al dnei K. D. Kazimirova, maestru de balet al Operei Regale din București, anunță admiterea...!” [3, p.4]
- 12 septembrie 1937: „Conservatorul „Unirea” anunță înscrierea în Cancelaria instituției a absolvenților de liceu la toate specialitățile...” [7, p.5]
- 8 aprilie 1934: „Excursii la Expoziția mondială în Paris ale gazetei „Бессарабское слово” și ale „Wagon Lits-Cook” din 27 aprilie până în 14 mai, anul curent. Preț – 11000 lei. În costul călătoriei sunt incluse:
  - a) Transport București – Paris, tur-retur (un loc, plaț-cart);
  - b) Oprire la Viena, odaie cu toate dependențele în hotelul „Herțog Carol”;
  - c) Oprire la Veneția, odaie cu toate dependențele în hotelul „Prinscin”;
  - d) Transport auto pe ruta „gară-hotel” și prin Paris;
  - e) Odaie în hotelul de lux „Monsini” cu mic dejun;

f) Tichet permanent pentru vizitarea expoziției, inclusiv a tuturor pavilionelor” [8, p.4];

- 12 septembrie 1937: Programul Radio (**zilnic, sublinierea noastră**) cu indicarea timpului de transmisie a emisiunilor din București, inclusiv a rubricilor: Ora de religie, Cronică, Radiojurnal, Concert, Muzică populară, La sfat cu țăranii, Noutăți sportive ș.a. Radioul transmitea în direct din Koenigsberg, Milano, Roma, Belgrad, Praga, Viena, Budapesta, Varșovia, Paris (în general, emisiuni muzicale, iar din Germania și din Moscova – Kominternul transmitea și informații cu caracter politic) [7, p. 5].

Continuând pe linia exigențelor lingvistice, autorul scrie: „În plus, limba rusă era influențată de termeni românești și de anumite expresii intraductibile care dădeau textelor de ziar o nuanță specifică” [1, p.250]. Într-adevăr, limba rusă în Basarabia era „vădit influențată” de cea română și din acest motiv denumirea capitalei României nu se ortografa decât *Букарест* și e cu totul neobișnuită abreviată *C.A.C.Ш.* care nu însemna altceva, decât „Северо-Американские Соединенные Штаты”, adică SUA, „locotenent” nu era ortografiat doar în varianta sovietică, adică „лейтенант” ci „локотенент», „авион” – nu doar „самолет” ci „авион” ș.a. În privința expresiilor „войевод Михай” sau „ведеты кино” autorul, se pare, nu ține cont de faptul că termenii dintr-o limbă sunt acceptați de alta atunci când în ultima lipsește fenomenul care determină expresia (în acea perioadă multe aspecte ale vieții specifice populației basarabene se deosebeau de cele ale oamenilor sovietici). Autorul mai face abstracție și de influența reciprocă a limbilor din țări învecinate, dar și de particularitățile ce țin de genul materialelor publicate.

Apoi în cartea *Rușii din Basarabia: experiență de viață în diasporă (1918–1940)* urmează un șir de sentințe referitor la cultura redusă a societății basarabene: „În lipsa unei susțineri de stat și în condițiile în care statul defavoriza existența presei de limbă rusă, gazetele publicau materiale pe gustul publicului provincial, puțin instruit și cu modeste necesități culturale. Acestea erau preponderent bârfe, zvornuri, romane de bulevard în foileton prezentate drept niște istorii autentice din viața oamenilor celebri. Precum mărturisesc unii contemporani nivelul de profesionalism al ziaristicii ruse din Basarabia coborâse simțitor. Mult mai modestă și de o calitate mai proastă devenise limba publiciștilor, aceasta fiind lipsită de influența bunelor tradiții ale jurnalisticii din Rusia. Se resimțea ruptura de Rusia, de marile centre culturale rusești” [1, p. 250]. Și tot acolo, doar peste două pagini o informație contrazice afirmațiile anterioare: „În afară de gazetele care se publicau în Basarabia și la București, în ținut erau propagate publicațiile emigrației ruse, editate peste hotare: „Возрождение”, „Последние новости”, „Русский инвалид”, „Иллюстрированная Россия” (din Paris), „Царский вестник”, „Русский голос” (din Belgard), „Голос России” (din Sofia), „Для вас” și „Сегодня” (din Riga), chiar și „Известия” (din Moscova) și „Le Journal de Moscou” [1, p. 252].

Cu ocazia unei ușoare liberalizări politice în România, către finele anilor '20 prin Varșovia, Praga și Berlin în Basarabia ajungeau asemenea publicații sovietice, interzise difuzării, precum „Литературная газета”, „Огонек”, „Крокодил”. Iar conform unor informații ale Siguranței române redacția gazetei „Бессарабское слово” primea cu regularitate chiar și publicația sovietică „Правда” [1, p. 253]. În continuare autorul se tânguie: „Unica

țică în limba rusă a avut loc în 1934. Ea s-a numit „Золотой петушок” („Cocoșelul de aur”), dar despre calitatea revistei se poate judeca doar în temeiul unor aprecieri despre primele numere ale ei apărute în revista „Viața Basarabiei”. Din păcate, revista a avut o viață destul de scurtă și nu am reușit să găsim nici măcar un singur exemplar” [1, p.258].

Dar cine caută, găsește. Revista „Золотой петушок” a fost descoperită în fondurile Bibliotecii Naționale din Chișinău. Printre altele, e cazul de a remarca apariția în 2013 la Chișinău a cărții lui Alexandru Ogușevici *O pagină uitată a „secolului de argint” rus în Basarabia*, lucrare axată pe importanța acestei reviste. Autorul subliniază că asemenea personalități marcante ale literaturii ruse, ca Velimir Hlebnikov, Alexandr Remizov, Constantin Balmont și-au încredințat revistei „Золотой петушок” textele lor inedite, fiind conștienți cât de importantă e susținerea emigrației ruse din Basarabia, România și în celelalte țări balcanice...” [9, p. 4]. Răsfoind primul număr al acestei reviste, am descoperit o neobișnuită corespondență cu laureatul Premiului Nobel Ivan Bunin, dar și texte din proza și poezia acestuia, schițe dedicate Chișinăului, traduceri din poezia română ș.a. Deosebit de interesante ni s-au părut articolele „Teatrul și arta Chișinăului”, „Istoria Bisericii Măzărache”, corespondențele din Belgrad, creația unor literați autohtoni.

Merită atenție și un detaliu nu mai puțin important, precum ar fi ortografia practică de «Бессарабское слово», cea care exista în perioada țaristă. Decizia de a tipări ziarul în acest fel aparținea desigur conducerii publicației, dar păstrarea vechii ortografii își are semnificația sa: mai întâi de toate acest lucru vorbește despre preferința populației rusolingve de a-și păstra confortul spiritual. Această populație rămăsese devotată vechilor canoane chiar și

până în 1938, când situația încordată din țară afectase toate aspectele vieții sociale.

Totodată Basarabiei nu-i erau străine realizările tehnice ale civilizației umane, iar din paginile gazetei „Бессарабское слово” aflăm că încă din 1927 locuitorii ținutului știau despre utilizarea dictafonului nu doar în ziaristică, ci cu diverse scopuri și în alte domenii [10, p.2], iar în 1928 aceștia au avut posibilitatea de a călători pe calea aerului „pe rutele Chișinău – București și București – Galați – Chișinău” [11, p.1]. În 1935 pe basarabeni îi preocupa problema: „Prezintă televiziunea un pericol pentru teatru și cinema?” [12, p.4], dar și realizările lui Nicolae Tesla în domeniul transmiterii fără fir a energiei electrice [13, p.1], precum și importanța tomografiei în studierea bolilor cerebrale [14, p.3].

E necesar de remarcat nivelul de informare a basarabenilor în privința stării de lucruri în Rusia. În acest sens merită atenție materialele despre problemele alimentare din Statul Sovietic, despre care s-a scris în repetate rânduri. De exemplu, ziarul din 22 septembrie 1927 publică pe prima pagină știrea că „în Moscova iarăși au fost introduse cartele alimentare” [15, p.1]. O trăsătură specifică a basarabenilor în aceste circumstanțe este spiritul de caritate, semnificativ în acest sens fiind următorul anunț: „Banca Americano-Română. Chișinău. Str. Regele Carol, 34. Orice fel de operațiuni bancare. Transferuri în Rusia sovietică și în Banca ei de Stat, dar și celele alimentare prin intermediul Torgsnab” [15, p. 4].

Autorul cărții uimește cititorul prin inconsecvență și pierderea simțului de timp și spațiu. Despre care izolare scrie autorul? Cu ce compară el starea limbii și a presei din Basarabia? Nu este adus niciun exemplu echitabil despre „impecabila” presă sovietică din 1918 până în 1940. Rămâne pe conștiința autorului evenimentele de care face abstracție (cât face măcar foa-

metea permanentă din țara sovietelor, dar și represaliile politice din 1937!) și care au lăsat o urmă adâncă în conștiința cetățeanului sovietic, cultura sovietică, presă, literatură ș.a.

Descriind memoria istorică, e necesar să fie analizat cu migală și atenție orice fapt al unui moment istoric concret. Astfel, anunțurile publicitare din «Бессарабское слово» nu sunt pomenite întâmplător. Ele reflectă ceea ce constituie viața de toate zilele a populației din ținutul basarabean. Din păcate, în perioada sovietică a fost creată o adevărată mitologie despre starea de înapoiere a Basarabiei. Ce aflăm însă din paginile gazetei «Бессарабское слово»? Despre sectorul agrar, de exemplu, ziarul din 22 septembrie 1927 publică următoarea informație: „Pluguri, semănători și alte mașini de prelucrare a solului de la uzinele Fletter și Ekkert. Teascuri și mori. Tractoare. Reprezentanță și depozit de uzină” [3, p.4]. Tot acolo mai este un anunț: „Garaj Central, str. Sinadino, 48. Pe 23 septembrie se va deschide Atelierul pentru repararea automobilelor și a tractoarelor. Parcare și aprovizionare. Deservire zilnică și lunară. Lucrări de reparație supravegheate și diriguite de inginerul Pozneanski și de baronul P. Gheiking” [3, p. 4]. Iar «Бессарабское слово» din 12 septembrie 1937 inserează articolul „E în pregătire „Luna Moldovei” și discuție cu primarul de lași”, în care se precizează: „Sectorul agrar în acest an are pavilionul său special, în care agricultorii Moldovei, Basarabiei și Bucovinei vor expune cele mai frumoase realizări din domeniul florei și faunei. Vinificatorii au posibilitatea să-și facă și reclamă vinurilor într-o cramă special construită în acest scop” [7, p.5].

În fiecare număr de ziar ani la rând erau publicate diverse informații despre județele și satele ținutului. De exemplu, numărul din 3 mai 1935 prezintă informații din Lipcani, Ungheni, Cetatea Albă,

Tighina, Cahul, Hotin, Orhei, Soroca, Bălți [16, p.2]. În alte numere sunt informații din Bolgrad, Călărași, Ismail, Chilia, Tatarbunari, Tarutino, Romanovca, Cimișlia, Mărculești ș. a.

Sunt destul de interesante și datele despre starea de lucruri în sistemul asistenței medicale. Sunt publicate un mare număr de anunțuri despre practica medicală privată, cum ar fi, de exemplu, următoarele: „Sanatoriul „Profesorul A. D. Konțovski” pentru boli interne și de nervi. Tratament – de la 3000 lei”; „Sanatoriul doctorului L. Tumarkin. Tratament cu apă, electricitate și lumini”; „Sanatoriul și maternitatea doctorului P. I. Kurt” ș. a. [7, p. 2].

E de remarcat și participarea activă a populației basarabene în contextul general al vieții din România, din Europa, chiar și al celei din politica mondială. Răsfoind numerele acestei publicații un cititor atent poate observa neliniștea tot mai crescândă a basarabenilor față de pericolul iminent al unui eventual război. Sunt interesante și informațiile despre tendințele antifasciste din România, pe care istoriografia sovietică le trece cu vederea. Anii '30 ai perioadei interbelice se caracterizează printr-o mulțime de materiale ale gazetei «Бессарабское слово» care descriu momente de activizare a mișcărilor fasciste în Italia, Germania, Norvegia, chiar și în celebra prin neutralitatea sa Elveția. Încă în 1935 ziarul din 1 noiembrie publică o informație despre acțiunile antisemite ale coloniștilor germani din s. Tașlăc declanșate sub influența propagandei hitleriste [17, p.4]. Sunt alarmante informațiile despre derogarea forțelor democratice și creșterea influenței ideologiei fasciste în România. La 3 februarie 1938 gazeta înserează articolul: „Mai e posibilă salvarea democrației?” care începe în felul următor: „Cu acest titlu e publicat în revista „Lumea românească” un articol al cărui autor ne atenționează asupra situației încordate

din țară, unde toți se orientează după cei de pe eșichierul politic de dreapta. „Totul pentru Țară” e gata să preia puterea în stat. Toată presa a devenit de dreapta (...) Nenorocirea constă în faptul că liderii partidelor democratice nu se pot și nici nu tind să se înțeleagă între ei” [18, p.1].

Analizând mărturiile ce țin de istoria Basarabiei din perioada interbelică ne ciocnim de hermeneutica problemă a interpretării politice și ideologice a faptelor, documentelor, literaturii memorialistice, presei ș. a. În calitate de argument ce se referă la reflectarea tendențioasă a vieții din Basarabia interbelică de către presa sovietică și postsovietică pot fi aduse câteva gânduri ale lui Pierre Bourdieu. Ideile teoretice ale acestuia despre câmpul literar includ și aspectul atotcuprinzător al presei. Deși ideile sale nu cuprind analiza anumitor probleme ce țin de dezvoltarea procesului literar în aspect istoric, acestea urmează încă a fi descoperite. Evitând ambiguitățile, el vorbește despre influența social-politică a câmpului puterii asupra aspectului informativ-comunicativ al comunității umane: „Celor deprinși să gândească cu simple alternative, e necesar să li se amintească faptul că libertatea absolută în artă, glorificată de adepții creației spontane, e apanajul doar al celor naivi și ignoranți. Cel care obține acces în câmpul culturii dobândește un cod specific de comportament și de exprimare. El descoperă universul final al libertății limitate și al potențelor obiective: planuri, în așteptarea realizărilor, probleme, în așteptarea soluționărilor, posibilități stilistice și tematice, în așteptarea personificărilor și chiar porniri revoluționare, în așteptarea momentului oportun” [19].

Tendența de prezentare a mostrelor factografice în lumina inoculărilor indicațiilor ideologice (în cazul nostru avem în vedere cartea dnei Skvorțova) se referă, din punctul nostru de vedere, la aspectele

psihologice de formare a gândirii conformiste, a potențialului intelect servil puterii și care cuprind domeniile culturii, educației, tehnologiilor informaționale. Educarea gândirii limitate și nemature supusă unor stereotipuri ale ideologiei paternaliste și care, conform lui Jean Piaget [20, p.401-406], sunt specifice vârstei infantile ajung un fel de heteronomie morală – o orăbă supunere față de regulile stabilite de cei maturi. În cazul cu heteronomia moralei vârstnicilor, ne ciocnim deseori de asemenea fenomen precum egocentrismul heteronom, adică o atitudine față de regulile și evenimentele vieții sociale numai din perspectiva unui singur punct de vedere, o dominantă a ideologiei autoritare. Și acest domeniu este o particularitate mentală nu doar a unei persoane, ci chiar a unei întregi generații.

Din cele expuse este evidentă necesitatea de analiză științifică a presei din perioada interbelică, fapt care va crea posibilitatea de a spulbera ideile stereotipice despre istoria Basarabiei, de a restabili pagini ale memoriei istorice sub aspect comparat. Acest lucru e cu atât mai important, cu cât se știe că orice deformare a realității peste o lungă perioadă de timp duce la consecințe neprevăzute și exercită un efect imprevizibil asupra mentalității noilor generații.

Bibliografie

1. СКВОРЦОВА, Алла. *Русские Бессарабии. Опыт жизни в диаспоре (1918-1940)*. Chișinău: Pontos, 2002.
2. «Бессарабское слово», 6 окт. 1935, № 3861.
3. «Бессарабское слово», 22 сент. 1927, № 981.
4. «Бессарабское слово», 4 июня 1928, № 1234.
5. «Бессарабское слово», 2 нояб. 1928, № 1383.
6. «Бессарабское слово», 10 ноября 1934, № 3534.
7. «Бессарабское слово», 12 сент. 1937, № 4544.
8. «Бессарабское слово», 8 апр. 1934, № 3323.
9. ОГУШЕВИЧ, Александр. «Подзабытая страница русского «серебряного века» Бессарабии». Кишинев, 2013.
10. «Бессарабское слово», 17 нояб. 1927, № 1035.
11. «Бессарабское слово», 7 авг. 1928, № 1298.
12. «Бессарабское слово», 5 июня 1935, № 3738.
13. «Бессарабское слово», 22 июля 1934, № 3427.
14. «Бессарабское слово», 1 янв. 1938, № 4653.
15. «Бессарабское слово», 20 марта 1936, № 4012.
16. «Бессарабское слово», 3 мая 1935, № 3703.
17. «Бессарабское слово», 1 нояб. 1935, № 3887.
18. «Бессарабское слово», 3 февр. 1938, № 4648.
19. БУРДЬЕ, Пьер. Поле литературы. În: *Новое литературное обозрение*. 2000, №45, с. 22-87. Disponibil: <http://bourdieu.name/content/burde-pole-literature>.
20. PIAGET, Jean. *The moral judgment of the child*. M. GABAIN, trans. New York: Free Press, 1965.